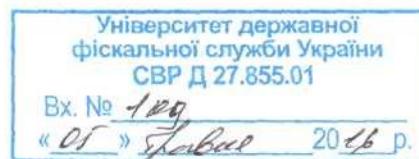

До спеціалізованої вченої
ради Д 27.855.01
Університету державної
фіiscalnoї служби України

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Сокирко Олени Сергіївни
на тему: «Розвиток особистого страхування
в умовах транзитивної економіки»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

*Актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами,
планами, темами*

Особисте страхування є важливим інструментом реалізації соціальної політики держави, особливо за умов обмеженості обсягів бюджетних джерел фінансування соціальної сфери, яке притаманне країнам з транзитивними економіками, до яких належить Україна. Проте страховий ринок України поки що не в повній мірі використовує свої можливості щодо забезпечення потреб населення в соціально значимих страхових послугах, зокрема – у страхуванні життя, здоров'я, працевдатності, пенсійного забезпечення. У зв'язку з цим не повною мірою також реалізується інвестиційний потенціал вітчизняної галузі особистого страхування. Це об'єктивно ставить перед дослідниками низку принципово нових завдань, пов'язаних з переосмисленням засад, ідеології, стратегії і тактики науково обґрунтованої державної політики щодо розвитку в Україні особистого страхування з метою підвищення його ролі у розв'язанні економічних та соціальних проблем суспільства. Таким чином, актуалізується розробка теоретичних засад, методичних підходів та практичних рекомендацій щодо розвитку особистого страхування в Україні. Отже, є всі підстави обрану дисертантом тему дослідження вважати актуальну.

Підтвердженням актуальності дисертації слугує також її зв'язок з науково-дослідною темою «Фінансові важелі соціально-економічного зростання України та її регіонів» (номер державної реєстрації 0107U004128), у межах якої автором визначені напрями розвитку особистого страхування та підвищення забезпечення рівня страхового захисту населення в умовах транзитивної економіки України.

Ступінь обґрунтованості і достовірності положень, висновків та рекомендацій, їх достовірність і новизна

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Сокирко О.С., опублікованими здобувачем працями, авторефератом та матеріалами впровадження результатів дослідження дає підстави стверджувати, що відображені у дисертації наукові положення, висновки та пропозиції є достатньо обґрунтованими, мають наукову новизну, теоретичну і практичну цінність.

Наукові положення, що знайшли відображення в дисертації, повно дослідженні, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, широкий перелік використаних літературних джерел (202 найменування), узагальнених, систематизованих та кваліфіковано опрацьованих автором фундаментальних робіт вітчизняних і зарубіжних учених з питань економічної теорії, теорії фінансів та страхування, а також значний обсяг проаналізованого практичного матеріалу, нормативно-правових та методичних документів, статистичної інформації. На основі застосування загальнонаукових та спеціальних методів дослідження дисертанту вдалося зробити важливі висновки та цінні пропозиції, які мають як теоретичне, так і практичне значення щодо подального розвитку особистого страхування в Україні.

Структура дисертаційної роботи побудована в логічній послідовності відповідно до мети і завдань дослідження. Текстова частина дисертації доповнюється таблицями та рисунками, що свідчить про вміння автора опрацьовувати й узагальнювати матеріал, а композиція самої роботи вказує на володіння автором прийомами наукового пошуку. Це підтверджує високу ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, наведених в дисертаційній роботі О. С. Сокирко.

Достовірність, обґрунтованість та об'єктивність отриманих автором результатів та зроблених висновків підтверджується й тим, що проведене дослідження базується на значному масиві статистичних даних, які дозволили автору зробити аргументовані пропозиції щодо розвитку особистого страхування в Україні та підвищення його ефективності.

Важливими науковими результатами, які становлять наукову новизну дисертаційної роботи Сокирко О.С. і підверджують особистий внесок її автора в розробку досліджуваної проблеми, є такі положення теоретичного і прикладного характеру:

- визначення поняття «особисте страхування», в якому, на відміну від існуючих, увага акцентується на забезпечені особистим страхуванням соціального ефекту завдяки захисту інтересів страхувальників від різного роду ризиків, а також можливості накопичення та зберігання коштів протягом тривалого періоду часу;
- поглиблення теоретичних підходів до визначення сутності ринку особистого страхування, який, на відміну від існуючих підходів, розглядається як єдність специфічної форми економічних відносин, що виникають між суб'єктами страхування, та складної інтегрованої системи компаній зі страхування життя, що взаємодіють між собою та з іншими фінансовими інституціями;
- обґрунтування і уточнення переліку принципів особистого страхування за допомогою виокремлення серед них, поряд з загальновідомими, таких як: корисність особистого страхування і

- його спрямованість на підвищення добробуту громадян та рівня життя населення, а також його функцій, серед яких виділено кредитну і ощадну. Це дає змогу повніше розкрити сутність, особливості та специфіку особистого страхування;
- методичний підхід до діагностики стану ринку добровільного особистого страхування з огляду на визначення залежності валових страхових виплат від валових страхових премій та кількості компаній зі страхування життя, що дозволяє оцінити потенціал ринку;
 - періодизація еволюції особистого страхування за рахунок виокремлення п'яти періодів його розвитку, які виведено на основі етапів становлення, формування і розвитку страхування, що уможливлює його систематизацію;
 - науково-методичний підхід до визначення характеру кореляційного зв'язку доходів і витрат домогосподарств з валовими страховими преміями та ВВП, що дозволяє з'ясувати причини повільного розвитку галузі особистого страхування і передбачає реалізацію низки заходів для усунення існуючих негативних тенденцій;
 - методичні підходи до аналізу структури особистого страхування, які дозволили виокремити найбільш динамічні види особистого страхування і виявити негативні чинники, котрі впливають на розвиток його окремих елементів.

Висновки та рекомендації дисертації відповідають її змісту і підтверджують глибину та методичну оригінальність проведених досліджень.

Значимість результатів дослідження для науки і практики

Практичне значення даного дисертаційного дослідження вбачається в тому, що розроблені Сокирко О.С. пропозиції надають можливість

удосконалити сферу особистого страхування в Україні, в тому числі в контексті мінімізації впливу на виникнення кризових явищ в економіці.

Окремі результати дисертаційного дослідження було впроваджено у діяльність: ПрАТСК «Юпітер Вієнна Іншуранс Груп» (довідка № 1319.1 від 5.05.2015 р.); компанії «Страхова група ТАС» (довідка № 50100/7620/1 від 29.12.2014 р.).

Одержані автором наукові розробки використовуються також у навчальному процесі в при розробці навчально-методичних комплексів з дисциплін «Страхові послуги» та «Страхування» (довідка Національного університету державної податкової служби України № 562/01-12 від 02.03.2015 р.).

Повнота викладу основних наукових положень дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження оприлюднено в 16 наукових працях, в числі яких - 8 статей у наукових фахових виданнях, 2 – у зарубіжних фахових виданнях, 2 – у фахових виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз.

Загальний обсяг публікацій, що відображають результати дослідження, становить 4,17 ум. друк. арк., з яких особисто автору належить 2,87 ум. друк. арк. Із наукових публікацій, виконаних у співавторстві, в дисертaciї використано лише ті розробки та ідеї, що є результатом особистих напрацювань автора.

Оцінка змісту дисертації

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 237 сторінок. Основний зміст викладено на 197 сторінках комп’ютерного тексту. Дисертація містить 12 рисунків, 15 таблиць, 14 додатків, розміщених на 19

сторінках. Список використаних джерел налічує 202 найменування, що розміщені на 21 сторінці.

У першому розділі **«Теоретичні засади розвитку особистого страхування»** автором здійснено періодизацію особистого страхування в контексті історичного аспекту його розвитку; розглянуто низку наукових поглядів на сутність та роль особистого страхування; досліджено взаємозв'язок та взаємозалежність окремих наукових шкіл та теоретичних концепцій; уточнено та конкретизовано понятійний апарат теорії особистого страхування (с.29, с.60) розкрито організаційну структуру та принципи функціонування системи особистого страхування (с.46-49); вивчено ринковий вектор розвитку особистого страхування, де розглянуто чинники, які перешкоджають належному розвитку сфери особистого страхування в нашій країні (с. 64-65) в умовах транзитивної економіки (с. 68-72).

У другому розділі **«Сучасний стан функціонування особистого страхування в Україні»** розглянуто стан та виявлено тенденції й закономірності розвитку особистого страхування в Україні (с. 79-88). Виокремлено та досліджено екзогенні і ендогенні чинники впливу на розвиток вітчизняної галузі особистого страхування (с.97-98). Проаналізовано роль забезпечувальних підсистем ринку особистого страхування (с. 108-119) та його сегментів (с. 126-135). На основі використання методу економіко-математичного моделювання здійснено оцінку і визначено характер зв'язків між основними екзогенними чинниками розвитку особистого страхування, обґрунтовано перспективи цієї галузі.

Третій розділ **«Напрями розвитку особистого страхування в Україні»** присвячено детальному вивченю зарубіжного досвіду здійснення особистого страхування та досліджено можливості адаптації такого досвіду до умов транзитивної економіки нашої країни (с. 140-156). Розроблено багатофакторну економетричну модель, за допомогою якої дано оцінку стану ринку особистого страхування на прикладі страхування життя (с. 172). Це

дало змогу обґрунтувати основні недоліки сфери особистого страхування та окреслити напрями його розвитку на перспективу.

Наукове значення дисертації визначено постановкою мети і розв'язанням наукового завдання, що полягає у поглибленні теоретичних положень щодо сутності особистого страхування та розробці на цій основі рекомендацій, спрямованих на його розвиток в Україні.

Рекомендації, запропоновані у дисертації, є достатньо обґрунтованими.

Зміст автореферату повністю ідентичний дисертації, розкриває її основні положення.

Спірні положення та окремі недоліки дисертаційної роботи

Підkreślуючи актуальність дисертаційного дослідження, його наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, слід зазначити певні недоліки та спірні положення.

1. Підрозділ 1.1. дисертації (с.11-38) має назву «Економічний зміст особистого страхування», проте автор, здебільшого, зосередився на розгляді еволюції особистого страхування та тлумаченні терміну «особисте страхування», що не можемо вважати достатнім для обґрунтування економічного змісту особистого страхування.

2. На стор. 18 дисертації (рис.1.1) автор подає схему, на якій майнове страхування, особисте страхування, страхування відповідальності називає «видами», в той час як відповідно до усталених наукових поглядів це - галузі страхування, в межах яких виокремлюються види (класи) страхування, для здійснення яких страховики отримують ліцензії.

3. У підрозділі 2.1. «Генезис особистого страхування» (с.77-97) автор зосередився, здебільшого, на аналізі кількості страхових компаній на страховому ринку України і періодизації розвитку вітчизняного страхового ринку. Проте хотілося б бачити більш детальний аналіз розвитку саме галузі особистого страхування.

4. З метою більш глибокого опрацювання пропозицій щодо підвищення впливу держави на розвиток особистого страхування в Україні автору доцільно було б торкнутися питань оподаткування сфери особистого страхування, включаючи більш детальне вивчення законодавства з питань оподаткування страхових операцій зі страхування життя та медичного стархування (с. 95).

5. При розгляді зарубіжного досвіду здійснення особистого страхування з метою його імплементації в Україні (підрозділ 3.1) бажано було б більш аргументовано підходити до вибору країн, чий досвід могла би запозичити наша країна з огляду на її сучасний соціально-економічний стан.

6. Автор в дослідженні широко використовує математичний аппарат та методи економіко-математичного моделювання, проте деякі положення дисертації потребують додаткової аргументації, зокрема твердження, що «математичну модель ринку добровільного особистого страхування можна визначити як зв'язок чистих страхових виплат одночасно з валовими страховими преміями та кількістю страхових компаній зі страхування життя (с.171), з чим ми не можемо погодитися, оскільки в даному випадку автор ототожнює поняття «особисте страхування» та «страхування життя».

Загальний висновок

Дисертаційна робота Сокирко Олени Сергіївни «Розвиток особистого страхування в умовах транзитивної економіки» є самостійним, завершеним дослідженням, що характеризується актуальністю, містить елементи новизни, має науково обґрунтовані результати та практичне значення. Дисертант проявив достатньо високий рівень теоретичних знань, різnobічне володіння аспектами досліджуваної проблеми, ознайомлений з розробками вітчизняних та зарубіжних авторів, добре володіє аналітичними методами дослідження. Поставлена мета та

завдання дослідження повністю виконані. Зміст опублікованих робіт та автореферату відповідає основним положенням дисертації.

Виявлені недоліки та дискусійні положення не знижують теоретичної та прикладної значущості отриманих досягнень.

Актуальність дослідження, ступінь наукової новизни та практична значимість дають змогу констатувати, що дисертаційна робота на тему «Розвиток особистого страхування в умовах транзитивної економіки» відповідає пп.. 9, 11, 12, 13, Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 656, а її автор – Сокирко Олена Сергіївна - заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри страхування
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені
Вадима Гетьмана»

О.О. Гаманкова